सत्ताशास्त्र/अतिभौतिकी :
भारतीय व पाश्चात्य

अखिल भारतीय तत्त्वज्ञान परिषद

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist.Parbhani

सत्ताशास्त्र / अतिभौतिकी

(भारतीय व पाश्चात्य)

:: संपादक मंडळ ::

डॉ.सुनंदा भुसारे

डॉ. सुरेंन्द्र गायधने

डॉ.सुनील साळुंके

डॉ.प्रभाकर किर्तनकार

अखिल भारतीय तत्त्वज्ञान परिषद

डिसेंबर २०१९

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
...Parbhani - 431511 (M.S.)

Shri Guru Buddhiswami Shikshan Prasarak Sanstha
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Purna (Jn.)
Estd. 1983

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyala
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M...

अनुक्रमणीका

२३.सांख्य दर्शनातील अंधळया–लंगडयासंबंधी शंका–प्रश्न !
–डॉ.वेदप्रकाश डोणगावकर .. 157
२४:सांख्य तत्वज्ञान (सत्ताशास्त्रीय दृष्टीकोन)–डॉ. आंबटकर वृषाली .. 163
२५.महानुभाव तत्वज्ञानातील सत्ताशास्त्र — डॉ. नवनाथ रासकर .. 167
२६.वंदनीय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या विचारातील तत्त्वमीमांसा
–कल्याणी मेहेरे ..173
२७.जैन दर्शनातील जीव संकल्पना –प्रा.कु.सोनू मन्मथ स्वामी ..180
२८.जगाची उत्पत्ती : सांख्यांच्या विचारातून –प्रा.अलका चिखुर्डेकर ..185
२९.जैन दर्शनातील सदवस्तुमीमांसा –डॉ. बालाजी मारोतीराव नरवाडे ..191
३०.मध्ययुगीन पाश्चात्य द्रव्य संकल्पना –डॉ. सुनील साळुंके ..195
३१.लुडविग फॉयेरबाख यांचे ईश्वरविषयीचे मत –डॉ. सुनिलदत्त गवरे ..210
३२.ब्रॅडलेचा विश्वविषयक सिध्दांत –डॉ. अजय नामा ..215
३३.मार्टिन हायडेगरची सत् संकल्पना –डॉ. बाळासाहेब मुळीक ..220
३४.सार्त्रचा अस्तित्ववाद –डॉ. कुलकर्णी स्वाती नागोराव ..225
३५.मिल्लची शास्त्रीय कारण संकल्पना –प्रा.डॉ.बाजीराव पाटील ..229
36.On Good Metaphysics -Dr.Sharmila Virkar ..232
37.Theories Of Soul, Karma And Eschatology In Indian Philosophy
-Dr.Vijay Srinath Kanchi ..241
38.Theory of Divine Creation in Nyaya and Christianity a Comparison -Dr.Rajen Lakra ..260
39.Understanding the thematic texture of modernity through Charles Taylor -Dr.Shinumol T.C ..270
40.Systematic Exposition of the Metaphysical Doctrines in Atharvashirsh- -Dhanshree Patrikar ..281
41.Ethics and Metaphysics -Prof.Pushpa Deotale ..289
42.A Parallel between Shankaracharya and Kierkegaard's Ontological Philosophy of Three Levels of Existence: A Possibility? -Dr.Amita Valmiki ..292
43.Bharatratna Dr. Babasaheb Ambedkar's thoughts on Democracy & Religion -Dr. Narayan Shankar Gadade ..298
44.Reality and Truth of some physical things in physics
Prof. Mundhe A. M. ..310
Ku. S.A. M... Prof. Waghmare M.N.

Co-ordinator
IQAC
...uru Buddhiswami Mahavidyalaya
...n) Dist. Parbhani - ...

Shri Guru Buddhiswami Shikshan Prasarak Sanstha ... Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya ... Estd. 1963

1.भारतीय सत्ताशास्त्र

अखिल भारतीय त
शिवाजी महाविद्यालयाच्या स
विषय 'सत्ताशास्त्र /अधिम
सत्ताशास्त्राची मांडणी भारती
करणार आहे. येथे हे स्पष्ट
सत्ताशास्त्रीय वा ज्ञानमीमांसी
उपपत्तींची मांडणी पाश्चात्य त
नाही. त्या त्या दर्शनाचे सत्ताश
यांच्यात नेहमीच एक आंतरि
नीतिमीमांसा यांच्या विषयीचा
महत्त्वाचे कारण या सर्वांचा
पाहू.

पाश्चात्य आणि भार
असे म्हटले जाते की, पाश्चात्य
कुतुहलातून झाला तर भारतीय
शोधण्यातून झाला. प्रायः सर्व
हे मानवी जीवनाचे प्राप्तव्य मा
जोडीने परमानंद प्राप्ती (उदा.
आहे. दुःखनिरासाच्या आणि
मुक्ती, मोक्ष, निर्वाण, कैवल्य अ
संकल्पनांमध्ये भेद आहे हे न
तो म्हणजे हे प्राप्तव्य आहे. आ

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami ...

7) स्त्री–पुरुष अर्थात प्रकृती–पुरुष यांच्या संयोगातून आपत्य (सृष्टि) जन्माला येते. अर्थात प्रकृती–पुरुष हे पती–पत्नीप्रमाणे जीवनसाथी असायला पाहिजे ! पण ते विभक्त होतात. परिणामी असा प्रश्न उपस्थित होतो की, पती–पत्नी हे काय विभक्त होण्यासाठीच असतात का ?

8) प्रकृती–पुरुष हे जर पती–पत्नीप्रमोण जीवनसाथी नसतील तर त्यांच्यापासून जन्माला आलेल्या आपत्याला अर्थात सृष्टिला नैतिक मानायचे की अनैतिक ?

9) वास्तविक पाहता कपील मुनी यांनी प्रकृती–पुरुषाचा तत्त्वरूपात पुरस्कृत केले आहे.पण आचार्य गौडपादांनी या तत्त्वाचा अंधळा लंगडा,स्त्री पुरुष असा उल्लेख करुन त्या तत्त्वाचे तत्त्वपण वा द्रव्यत्व संपुष्टात आंणले नाही का ?

10) कपील मुनींनी प्रकृतीला भोग्य, दास, सेवक, त्रिगुणी, जड, कर्म झाल्यानंतर निवृत्त होणारी, ओझे वाहूण नेणारी (उंट), चैतन्याची वृद्धी करणारी जड (गाय) म्हटले आहे. अशा या लक्षणांनीयुक्त असलेल्या प्रकृतीला गौडपादाचार्यांनी अंधळी व्यक्ती, स्त्री संबोधले आहे. परिणामी आजच्या स्त्री कडेही भोग्य, दास, सेवक, त्रिगुणी, जड, कर्म झाल्यानंतर निवृत्त होणारी, ओझे वाहूण नेणारी (उंट), चैतन्याची वृद्धी करणारी जड (गाय) म्हणून पाहावे का ? किंबहुना गौडपादांच्या या उपमांमुळे भारतीय समाजात 'स्त्री ही भोगवस्तू आहे, ती सेवक आहे.' अशा प्रकारची रुढ असलेल्या मानसिकतेला पोषक वातावरण मीळाले नाही का ?

एकंदर ईश्वरकृष्ण यांनी त्यांच्या सांख्यकारिकाः–11 याठिकाणी प्रकृतीचा 'प्रसवधर्मी' असा सांख्यकारिकाः–21 याठिकाणी 'प्रकृती–पुरुषाच्या सांयोगाचा' उल्लेख केला असल्यामुळे आणि त्यावर आचार्य गौडपाद यांनी भाष्य करित अंधळा, लंगडा, स्त्री–पुरुष, मुल इत्यादी उपमा वापरल्या असल्यामुळे वरिल शंका उपस्थित झाल्या आहेत.

•••

24.सांख्य तत्वज्ञान (सत्ताशास्त्रीय दृष्टीकोन)

डॉ. आंबटकर वृषाली ओंकार
श्री गुरुबुध्दि स्वामी महाविद्यालय, पूर्णा

प्रस्तावना :

व्यक्तीची खरी ओळख ज्याने होते ते ज्ञान होय. अंतीम सत्य, अंतीम तत्व या सर्वाचा अभ्यास तत्वज्ञानाच्या क्षेत्रात केला जातो. जिज्ञासूवृत्ती हे मनुष्याचे वैशिष्टय आहे. याच आधारावर तो अनेक प्रश्नांची उकल करण्याचा प्रयत्न करत असतो. जिज्ञासू वृत्तीमुळे मनुष्याला सातत्याने काही प्रश्न उद्भवत असतात. यामध्ये मनुष्याला विश्व अस्तित्वाच्या अनुशंगाने प्रश्न पडतात. आणि या सारख्या प्रश्नांची उकल केवळ तत्वज्ञानाच्या क्षेत्रात करण्याचा प्रयत्न केला जातो. हा प्रयत्न तत्वज्ञानाच्या ज्या भागात केला जातो त्याला सत्ताशास्त्र असे म्हणतात.

अभ्यासाच्या सोयीकरीता तत्वज्ञानाची दोन विभागात विभागणी केली आहे. ती म्हणजे भारतीय व पाश्चात्य दर्शन अशी होय. संपूर्ण तत्वज्ञानाचे अंतीम उद्दीष्ट हे आहे कि अंतीम तत्वांचा किंवा आदय तत्वांचा शोध घेणे होय. या मध्ये भारतीय तत्वज्ञानाचा देखील समावेश होतो. सांख्य तत्वज्ञानाने आपल्या सत्ताशास्त्रीय सिध्दांताच्या आधारावर संपूर्ण तत्वज्ञानाची उभारणी केली आहे.

भारतीय तत्वज्ञाने :

अस्तीक दर्शने : यामध्ये अशा दर्शनांचा समावेश होतो की जी दर्शने वेदांचे प्रामाण्य मानतात. सांख्य, योग, न्याय, वैशेषिक,पुर्व मीमांसा व वेदांत ही ती आस्तीक दर्शने होत.

नास्तीक दर्शने : ज्यांना वेदांचे प्रामाण्य मान्य नाही ती नास्तीक दर्शने होत. यात तीन दर्शनांचा समावेश होतो. ते म्हणजे बौध्द,चार्वाक,जैन

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)
PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist.Parbhani

2019 - 2020

Paper- सांख्य तत्त्वज्ञान (ज्ञानशास्त्रीय दृष्टिकोन)

भारतीय शास्त्रीय तत्त्वज्ञान परिषद

संपादक - डॉ. सुनंदा कुयारे, सुरेंद्र गायधने, प्रभाकर किर्तिकार

Dec - 2019 प्रकाशन तिथी - 23 Dec - 2019

प्रकाशक - ओंकार नारे, नांदेड प्रकाशन

ISBN- 978-93-85810-55-9

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

Shri Guru Buddhiswami Shikshan Prasarak Sanstha's Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Purna (Jn.) Estd. 1983